

Ivan Fuček

TEOLOŠKO-MORALNI VIDICI NAČELA INKULTURACIJE
U ENCIKLICI *SLAVORUM APOSTOLI* PAPE IVANA PAVLA II.

Uvod

Čemu ta i takva enciklika? Enciklike se pišu o općem, a ne o partikularnom problemu; kao da se u ovoj enciklici radi o nekom malom zasebnom pitanju koje se ne tiče svih kršćana. Ćiril i Metod su proglašeni „Suzaštitnicima Europe“, ali što oni znače za zapadni svijet i zapadnu kulturu? Prije pape Ivana Pavla II. nismo za njih pravo ni znali... U tom su se smislu nakon objavljenja enciklike, čuli prigovori iz nekih crkvenih krugova. Prigovori proizlaze iz mentaliteta, čak uvjerenja da Europu tvori samo njezin zapadni dio, dok su zemlje pod vladajućim marksizmom zapravo Istok. S tim je u vezi i teško nepoznavanje kultura slavenskih naroda općenito, pa se za sve slavenske jezike, o kojima se ništa ne zna, i kaže „slavenski jezik“. Izvan germanskoga i romanskog svijeta u Europi ne postoji više ništa vrijedna pažnje, ništa velika, sve je to negdje na rubu uljudbe i prosvjete. Danas, kad se novi narodi, oslobođeni od kolonijalizma, na crnom i žutom kontinentu ponose svojim starodrevnim kulturama, slavenske kulture, u mislima mnogih koji nisu upućeni, ostaju još uvijek negdje na podređenoj razini. Kad bismo pošli još posebno, s obzirom na našu rimsku glagoljsku liturgiju i njezino bogatstvo, na našu povijest, književnost, glazbu i slične tekovine, raspravljati s nekima od učenih zapadnjaka, onda bismo otkrili da o svemu tome oni nemaju pojma.

Čitajući i studirajući novu encikliku *Slavorum Apostoli*¹, uzevši u obzir gornje prigovore i nepoznavanja, moramo ponovno čestitati papi Slaveni (on svoje slaven-

¹ Usp. lat. i tal. tekst: IOANNIS PAULI PP. II, ep. enc. *Slavorum Apostoli*, u *L'Osservatore Romano*, 3. srpnja 1985., str. 1-4; ondje *Documenti*, str. I-VII. Usp. Papino pismo ko-

stvo triput u enciklici i ističe), koji poduzima sve da bi ljudima doveo u svijest prisutnost, značenje, bogatstvo što je posjeduju Crkve u slavenskih naroda. Osobito je značajna ekumenska nota enciklike. Ali ono što je ponijelo mene kao teologa morala jest originalna katehetska metoda Svete Braće, koja bi se mogla promatrati i pod posve katehetskim i pastoralnim vidikom. U toj metodi vidim temeljno načelo, koje je u teologiji definirano tako reći jučer, tj. načelo „inkulturacije“. Upravo zato što je to srž metode Svete Braće, a s druge strane nekoliko se posljednjih godina obrađuje u mnogim crkvenim dokumentima, zatim, budući da s teološkog vidika isto načelo nije sasvim jasno, a može biti čak dvoznačno, i, napokon, stoga što u našoj domaćoj teološkoj literaturi nije odviše obrađivano, odlučio sam se da čitavu encikliku vidim u tom svjetlu pa da to, dok je još „vručće“, i priopćim.

Raspored je jednostavan. Najprije se — u vezi s povijesnim vidikom — govori o činjeničnosti tog načela inkulturacije u enciklici. Zatim govorimo o dvama bitnim vidicima inkulturacije kako su je provodili Ćiril i Metod, da bismo potom prešli na teološko obrazlaganje istog načela, ali uvijek na temelju enciklike i u vezi s njom. Zadnji dio, kao plod naše prouke, tvore bitna načela inkulturacije pod teološko-etičkim vidikom.

U našoj će se javnosti u ovoj Metodovoj godini (885—1985) mnogo govoriti o Svetoj Braći. Sumnjam da će netko donijeti prilog pod ovim vidikom inkulturacije u njihovoj katehetskoj i evangelizatorskoj metodi. Neka i to bude jedan akord u tom veličanstvenom koncertu o Svetoj Braći ove jubilarne godine.

Načelo inkulturacije u enciklici

Uz malo pažljivije čitanje nove enciklike Ivana Pavla II., pisane s izvanrednom toplinom i ljubavi, brzo otkrivamo njezinu ideju vodilju, potku svega, os: 28 puta Papa bilo posredno ili izravno govori o uspješnoj *inkulturaciji* koju su Sveta Braća ostvarila u svojem radu. Radi se o originalnoj „novoj metodi katehizacije“ (SA 11) Svete Braće. Želimo li danas ući u tu metodu principima suvremene epistemologije, onda ona nakon više od 1100 godina — *mutatis mutandis* — postaje upravo pravilo za naše doba. Ta je metoda upravo majstorskom hermeneutikom autentične elemente pradavnih kultura slavenskih naroda u doba njihova pojavka u europskoj povijesti spojila s neizostavnim bogatim elementima kršćanske vjere i morala. Radeći tom metodom, Svetoj Braći uspijeva pretočiti Evanđelje u slavenske kulture da Slaveni u kršćanstvu nađu svoj identitet sve do danas. Ako je Ćiril, koji je bio više filozof, objavu umio izraziti najljepšim misaonim ruhom

jim karei. Casarolia imenuje svojim delegatom na proslavi u Đakovu (4. i 5. srpnja 1985.), *L'Osserv. Romano*, 3. srpnja 1985., str. 5. - Enciklika ima uvodni dio (br. 1-3), nacrt biografskih podataka o Svetoj Braći (br. 4-7), njihov apostolski profil (br. 8-11), ukoliko su usadivali Kristovu Crkvu u Slavena (12-15), ukoliko su bili prožeti katoličanstvom Crkve (br. 16-20), ukoliko su odlično spajali Evanđelje s kulturama slavenskih naroda (br. 21-22), napokon, koje je značenje i koja je iradijacija kršćanskog tisućljeća u slavenskom svijetu prigodom proslave 1100. godišnjice smrti svetog Metoda (br. 23-27). U završnom dijelu (br. 28-32), uz zaključne misli, Papa donosi svoju molitvu (br. 30-32). Ovdje enc. citiramo kraticom (=SA).

naroda kojima je propovijedao, ako je Metod, koji je bio više teolog, u svojoj refleksiji spojio tradiciju s novim, bogatstvo Istoka s bogatstvom Zapada, onda je njihovo osnovno načelo inkulturacije još i danas temeljno za svaku zaista uspješnu katehizaciju.

Nije obično da oni iz srca grčke kulture, izrasli u njoj i visoko naobraženi u istoj očinskoj kulturi, idu među „barbarske“ (kako su ih nazivali) narode „respektirajući njihovu kulturnu originalnost“ (SA 7). To je tako veliko da „ostaje živi model za Crkvu i misionare svih vremena“ (SA 7). Vodeni tim načelom inkulturacije, „nastojahu u svakom pogledu postati slični onima kojima su donosili Evanđelje; htjedoše postati dio tih naroda i s njima u svemu podijeliti sudbinu“ (SA 9). To načelo dalo im je jasno stajalište u konfliktima koji su se javljali u slavenskim zajednicama na putu prema organizaciji „uzevši ili kao teškoće i probleme, neizbježne za narode koji su branili vlastiti identitet pod vojnim i kulturnim pritiskom novoga rimsko-germanskog carstva“ (SA 10). Ovamo treba pribrojiti razlike između „kršćanskog Istoka i Zapada u kojima su se našli sveti misionari osobno upleteni“ (SA 10). Ali oni su „uvijek znali sačuvati besprijeekornu pravovjernost i prikladnu pažnju bilo na poklad predaje bilo na novost života vlastitih narodima kojima su propovijedala“ (SA 10). Tu je negdje i bio razlog neshvaćanja, opozicije sve do okova (mislimo li na Metoda). Oni su morali platiti tu cijenu zbog svojega misionarskog „smionog traženja novih oblika života i uspješnih putova da donesu Novu vijest slavenskim narodima koji su bili u fazi oblikovanja“ (SA 10). Nije njima, odraslima u grčkoj kulturi, bilo jednostavno „shvatiti i uživjeti se u jezik, običaje i tradicije vlastite slavenskim narodima, uz uvjet da vjerno tumače njihove aspiracije i ljudske vrijednosti što su u njima postojale i u njima se izražavale“ (SA 10). Tim i takvim načinima opisivanja katehetske metode Svete Braće Papa nastavlja kroz čitavu encikliku — sve do zadnjeg broja (SA 32) kojim završava njegova dirljiva molitva.

Treba reći da Ivan Pavao II. ne govori ovdje prvi put o načelu inkulturacije u katehezi i evangelizaciji. O tome je već progovorio članovima Biblijske komisije 1979. ² Isto načelo s njegovih pozitivnih i negativnih vidika napose obrazlaže u apostolskoj pobudnici o katehizaciji *Catechesi tradendae*, iste 1979. ³ Obrazlaže ga i u apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* god. 1981. ⁴ O problemu inkulturacije najviše se raspravljalo i na zadnje tri sjednice na Sinodi biskupa u Rimu 1980. ⁵ U sistematskom kazalu u Caprileovoj knjizi // *Sinodo dei vescovi 1980.* na više stotina mjesta jasno se kaže koliko se na sinodi govorilo o tom pitanju. ⁶ Dva su temeljna razloga da se o tom načelu danas toliko raspravlja:

² Usp. AAS 71 (1979)607.

³ Esort. Apostolica *Catechesi tradendae* di Sua Santità GIOVANNI PAOLO II, tip. poi. Vatic, 1979. (služim se tim tekstom). Usp. br. 53. Ovdje cit. (=CT).

* Apostolska pobudnica pape IVANA PAVLA II. *Familiaris consortio* - Obiteljska zajednica, o zadaćama obitelji u suvremenom svijetu, KS, Zagreb 1981., br. 10. Ovdje cit. (=FC).

⁵ D. MARTIN, „La questione dell'inculturazione“, u: AA.VV., *La „Familiaris consortio“ - L'esortazione Apostolica sulla famiglia nel commento*, lib. ed. Vatic, 1982., 58-73, ovdje 58.

⁶ G. CAPRILE, // *Sinodo dei vescovi 1980*, ed. Civ. Catt., Roma 1982., str. 829-830.

1. Evanđelje i moralnu poruku Crkve valja usaditi u svaku kulturu svijeta, pri čemu kultura ne smije sebi podvrgnuti vrijednosti Evanđelja i kršćanskog morala niti ovi smiju obezvrijediti kulturu naroda kojima prilaze; 2. na žalost, istinito ostaje ono što je u *Evangelii nuntiandi* 1975. ustvrdio papa Pavao VI., da je, naime, „rascjep između Evanđelja i kulture drama našega vremena kao što je bio slučaj i u drugim razdobljima” (EN 20). I Papa nastavlja: „Treba stoga da se sve poduzme u smjeru plodnog evangeliziranja kulture, odnosno još točnije rečeno, kultura. U sučeljenju s Radosnom vijesti one moraju biti preporođene. Do takva sučeljenja, međutim, neće doći ako Radosna vijest ne bude naviještena”.⁷ Radi se, kako ističe i novi *Kodeks crkvenog prava* iz 1983. (c. 787 § 1), o tome „da misionari svjedočanstvom života i riječi ustanove u Kristu istinski dijalog s nekršćanima kako bi se, prilagodivši se njihovu načinu shvaćanja i kulturi, ovima otvorili putovi kojima bi mogli biti privedeni spoznaji evanđeoske poruke.” Upravo pod tim vidikom rad Svete Braće — nakon 1100 godina — dapače, „na poseban način u naše doba” (SA 29) jest *model* za misionarsko djelovanje, a oni sami jesu „pravi uzori za sve misionare” (SA 11).

Dva bitna vidika čirilometodske inkulturacije

Izraz „inkulturacija” zapravo je posve nov („neologizam”). Izrazi kao „prilagođivanje”, „privikavanje” (*adaptatio, accomodatio*), koje je toliko upotrebljavao Drugi vatikanski (1962.-1965.), ima već gotovo petnaest godina gube svoj prestiž jer su u međuvremenu nastali novi izrazi kao „inkarnacija u situaciju”, „kontekstualizacija”, „akulturacija”, „inkulturacija” itd. Stvar je ista, izrazi se mijenjaju.⁸ Prvi crkveni dokument koji je upotrijebio izraz „inkulturacija” jest *Poruka Sinode biskupa o kateluzaciji* iz 1977., kad kaže: „U tom smislu može se reći da je kateheza neki instrument inkulturacije.”⁹ Ako bismo taj pojam htjeli izraziti jednostavnim riječima i kao nekom definicijom, možemo reći da se radi o prenošenju ili usađivanju kršćanskog života i poruke u konkretnu kulturnu sredinu. Još bih radije rekao da je to: vješto i skladno *utkati* kršćanstvo u autohtonu kulturu nekog naroda, poštujući pri tome sve pozitivne elemente te kulture. To tkanje

⁷ Apostolski nagovor pape PAVLA VI. o evangelizaciji u suvremenom svijetu *Evangelii nuntiandi*, KS, Zagreb 1976., br. 20, str. 18-19. Ovdje cit. (=EN). Usp. B. HSRING, *La famiglia cristiana nel mondo di oggi. Esort. apost. FC (commento)*, ed. Paoline, Roma 1982, 24.

⁸ J. LÓPEZ GAY, „Pensiero attuale della Chiesa suH'inculturazione”. u: AA.VV., *Inculturazione - concetti - problemi - orientamenti*, CIS, Roma 1979. 9-35, ovdje 9.

* Ovdje. str. 9., cit. lat.: „Hoc sensu dicere licet catechesim quoddam instrumentum *inculturationis* esse.” (n. 5). Ipak je značajno spomenuti da u latinskom tekstu *Slavorum Apostoli* ne stoji više isti izraz „inculturatio”, nego opisno „animi culturae inductionis” (SA 21), a na drugom mjestu ne upotrebljava ni taj izraz nego „cultus humani inductionis” (SA 26). Talijanski tekst, koji je samo prijevod, budući da je originalni jezik enciklika uvijek latinski, upotrebljava u navodnicima izraz „inculturazione”. Osobno ne bih bio spreman misliti da se radi o latinistovoj nepažnji, još manje o njegovu nepoznavanju tog izraza, najmanje pak da se od tog izraza odstupa zato što je neologizam (ta već je upotrijebljen u drugim crkvenim dokumentima, kako smo rekli malo prije i gore u tekstu), možda se traži još dublji, točniji, prikladniji izraz, jer, uostalom, kako ćemo još kazati, izraz „inkulturacija” ostaje još uvijek dvoznačan ili višeznačan ili ne sasvim teološki jasan: on može označavati vrlo pozitivne vidike istog procesa, ali i negativne; gdje se u ime kulture i inkulturacije mogu žrtvovati čak i bitne vrijednosti.

(urašćivanje kršćanstva u...) treba da bude takvo da se kršćanski život i poruka ne samo uspiju dobro i, po mogućnosti, odlično izraziti elementima vlastite kulture **0** kojoj se radi nego da se kod toga također dogodi stanoviti inspirativni zamah novog života i nove poruke Evanđelja, izražene elementima određene kulture. Odatle slijedi ne samo izarivanje koje može biti nadahnuće kroz duga stoljeća nego slijede i novi normativi kao ujedinjujuća snaga koja preporada i obnavlja istu kulturu, dajući poticaj uvijek novom stvaralaštvu.¹⁰

Takva je bila upravo misao vodilja Svete Braće. Oni su se toliko nastojali uživjeti u srce, način mišljenja i izražavanja slavenskih naroda da su shvatili kako bi grčki ili latinski alfabet za te narode bio stran, negdje izvan konteksta. Oni su nekom nevjerovatnom intuicijom pogodili u srž stvarajući staroslavenski *a l f a b e t* koji — gledano s današnje perspektive — po sebi nije ni najmanje lagan, ali je bio savršena *inkarnacija* izraza slavenskog čovjeka: „Utjelovljujući Evanđelje u zasebnu kulturu naroda koje su evangelizirali, sveti Ćiril i Metod stekli su posebne zasluge za oblikovanje i razvitak te kulture, ili, bolje, mnogih kultura (...). Zaista originalnim i genijalnim stvaranjem alfabeta za slavenki jezik donose temeljni kontribut kulturi i književnosti svih slavenski naroda" (SA 21). Nismo kompetentni da ovdje govorimo o znanstvenoj savršenosti tog alfabeta. On je svakako savršen u smislu uživanja u srce, dušu, misao, osjećaje, težnje tih naroda, u skladu s njihovim mentalitetom u dubokom poštovanju konkretnih oblika njihova života, rada, razvoja (SA 16). Sveta su Braća novim alfabetom uspjela postići da istine koje će naučavati mogu biti napisane i izražene tim alfabetom na slavenskom jeziku te da ih tako „u potpunosti razimiju i u potpunosti asimiliraju oni kojima su namijenjene" (SA 11). Nema spora o tome daje to zaista „dostojan pothvat onoga misionarskog duha koji nastoji shvatiti jezik i mentalitet novih naroda kojima se želi navijestiti vjera, kao što je bila egzemplarna njihova odluka da kao vlastite asimiliraju i prihvate sve potrebe i očekivanja slavenskih naroda. Plemenita odluka (izbor) da se poistovjete sa samim njihovim životom i tradicijom, pošto su ih očistili i prosvjetlili objavom" (SA 11).

Drugi bitni vidik njihove katehetske metode, povezan s prvim i kao njegov plod i posljedica, jest *prijevoj* svetih knjiga na staroslavenski jezik. Za nas nije bitna prepirka koliko su preveli oni, a koliko njihovi učenici. Važno je da su ih preveli i da su preveli obje liturgije: istočnu i zapadnu. Sve to „prirediše Ćiril i Metod sa svojim učenicima" (SA 21). Taj je zamašni pothvat donio „sposobnost i kulturno dostojanstvo staroslavenskom liturgičkom jeziku, koji nije postao samo crkveni jezik kroz duga stoljeća nego i službeni i književni, štoviše, on je postao opći jezik najizobraženijih krugova većeg dijela slavenskih naroda, napose pak Slavena istočnog obreda" (SA 21). Papa iznova ističe da taj posao nipošto nije bio jednostavan: „Da bi evanđeoske istine mogli prevesti u novi jezik, morali su se truditi da dobro upoznaju unutrašnji svijet onih kojima su imali nakanu navijestiti Božju Riječ

¹⁰ Usp. pismo P. ARRUPi: „Lettera suirinculturazione", 14. svibnja 1978., u: AA.VV.: *Inculturazione* itd. (usp. bilj. 8), 144-153; ARY A. ROEST CROLLIUS, "Per una teologia pratica dell'inculturazione", u: AA.VV.: *Inculturazione* itd. (usp. bilj. 8), 36-53; J. SCHA-SCHING, "Inculturazione nel mondo occidentale", ondje, 54-66.

slikama i pojmovima koji su ovima bili bliski. Točno ugnijezditi biblijske pojmove i pojmove grčke teologije u kontekst vrlo različitih povijesnih iskustava i mišljenja pokazalo im se kao uvjet bez kojega se ne može ako se želi uspjeti u misionarskoj djelatnosti" (SA 11). Velika je čast rimskih papa Nikole I. (858.-867.), Hadrijana II. (867.-872.) i Ivana VIII. (872.-882.) koji su, unatoč svih oporbi, ne samo odlično razumijeli rad Svete Braće (usp. SA 11 i 17 s bilješkom 29!), nego su čak zaštitili i unaprijedili njihovo djelo.

Ivan Pavao II. u enciklici koju analiziramo divi se djelu Svete Braće i kaže: „Takva aktivnost doista je bitni zadatak Crkve, i danas je hitan u već spomenutom obliku 'inkulturacije'. Dvojica braće ne samo da razviše svoje poslanstvo u punom poštovanju već postojeće kulture među slavenskim narodima nego su je s vjerom uzorno i neprekidno unapređivali i razvijali" (SA 26). Dakako, to je primjer za uzor i Papa ga naziva „novom katehetskom metodom" (SA 11), ukoliko je ona jednostavno pravilo za sva vremena. Nije li to bila metoda Pavlova, Patrikova, Augustinova, Bonifacijeva, Franje Ksaverskoga, našega Jurja Muliha? Taj model — ukorijeniti, utkati Evanđelje u kulturu određenog naroda poštujući do kraja njegovu narodnu dušu — bio je trajni motor našega spomenutog „Apostolskog misionara" Muliha (1694.—1754.), koji je dan i noć podučavao, molio, trpio se, pisao i iza sebe ostavio na kajkavskom, štokavskom i čakavskom čak 26 djela, pisanih ne za knjižnice nego za narod, pa se stoga neke od njih više i ne mogu pronaći.¹¹ Po svojim misionarima „analogno danas, drevne Crkve mogu i moraju tako pomagati mlade Crkve i narode da sazriju u vlastitom identitetu i da u njemu napreduju" (SA 26).

Proces i praksa inkulturacije

Gledamo li inkulturaciju kao *proces*, tada je ona uvijek stvaranje određenoga kršćanskog iskustva u danoj situaciji, u takvoj sredini, u određenim okolnostima, u tom odsjeku povijesti, unutar posve određene kulture, sa svim onim što jedna kultura sa sobom donosi. Stvarajući iskustvo, ono se udomačuje i pomalo prožima cjelokupni život i rad jedne etničke grupe. Dakako, kao uvijek, tako i u ovom slučaju iskustvo se ne smije uzimati u posve faktičnom smislu, tj. u materijalnom zbroju činjenica, na primjer: u doba Svete Braće dio je Hrvata bio pokršten već dvjesto godina i živio je svojim kršćanskim životom. Važno je reći da slične materijalne činjenice upravo u iskustvu dobivaju svoju „dušu"; postaju oživljene i životne. S toga gledišta iskustvo pradjedova kaže da Svetoj Braći i njihovim učenicima mogu zahvaliti da se i u „Hrvatskoj učvrstilo kršćanstvo, koje je već dugo vremena bilo usađeno" (SA 24). Dakle, iskustvo je predaka dobilo i svoju formu to jest vidik osobnih uvjerenja stvorenih na temelju činjenica. Kad se govori o iskustvu, uvijek se misli upravo na iskustveno uvjerenje skupine o kojoj je riječ. Nema sumnje da je našim predcima iskustveno uvjerenje govorilo da im se s kršćanstvom život promijenio, da su postali drugi, bolji, dapače, usađeni u novu, kršćansku kulturu. Ipak, čini se da su i Hrvati „još u devetom stoljeću, kao i većina slavenskih naroda, za-

¹¹ Usp. I. FUČEK, "Književni rad Jurja Muliha", u *Vrela i prinosi* 14 (1983), 3-65.

držali poganske običaje i vjerovanja" (SA 25), pa de je tek sa Svetom Braćom „kršćanstvo konačno ušlo u povijest Slavena (...)" (SA 25). Na temelju tih i takvih iskustvenih uvjerenja predaka jasno je da su Ćiril i Metod „oblikovali zajedničke temelje kršćanske Europe (...) od kojih ne može apstrahirati ni jedno ozbiljno nastojanje koje ide za tim da na nov i suvremen način ponovno uspostavi jedinstvo (europskog) kontinenta" (SA 25).

Gledamo li, zatim, inkulturaciju kao *praksu*, tada se sve prebacuje na svijest **0 odgovornosti**, na odgovornu savjest i pojedinog kršćanina (govorimo o krštenima), 1 manjih pa i većih skupina, mjesnih Crkava i cijelog naroda. Dakle, radi se o odgovornosti savjesti u tom procesu inkulturacije. Proces se ne događa spontano i nesvjesno, nego, ukoliko ima spontanosti, ona je svjesno i odgovorno prihvaćena, svjesno i odgovorno provode se razlučivanje, biranje i odbacivanje, jer svi elementi u tom procesu ne moraju biti pozitivni i ne moraju odgovarati duši osoba i naroda. Da je odgovornost naših preda u Hrvatskoj bila u praksi živa i duboka i da je ona na svoj način izdržala sve do danas, vrijedi kao dokaz Papin ponovni izričiti naglasak — već po drugi put u toj enciklici! - na Hrvate i Hrvatsku; ovaj put napose zato što su naši predi u istoj odgovornosti sačuvali glagoljsku liturgiju sve do naših dana: „Sve do danas taj se jezik upotrebljava u bizantskoj liturgiji istočnih slavenskih Crkava bizantskog obreda bilo katoličkih bilo pravoslavnih u istočnoj i jugoistočnoj Europi kao i raznim krajevima zapadne Europe, a također se upotrebljava u rimskoj liturgiji katolika Hrvatske" (SA 21). Znači, naši su predi kroz generacije u praksi vrlo odgovorno i ljubomorno čuvali i sačuvali ono što su dobili procesom inkulturacije. Oni su to bogatstvo liturgije dalje razvijali (pomislimo na naše prekrasne napjeve glagoljske liturgije!) koje je uvijek sve više ulazilo „pod kožu", u srce i dušu naroda i satkalo tkanje naše narodne kulture na zaista visokoj razini. Time su naši djedovi svoju autentičnu kulturu da u srž prožetu kršćanstvom pronijeli među kulture naroda istočne i zapadne Europe.

S tim u vezi, praksu inkulturacije možemo promatrati na razini *bitnosti Crkve* i crkvenosti, na nivou katoličanstva. Znano je da se naši predi nikada nisu okrenuli od rimske Crkve, nikad izdali vjeru, unatoč svim napastima sa sjevera i istoka, da je njihova crkvenost ostala ona Ćirila i Metoda, tj. „jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve" (SA 15). Budući da Kristovo kraljevstvo nije od ovoga svijeta (Iv 18, 36), ali se inkarnira u ovom svijetu, u nekoj kulturi, u posve konkretnim okolnostima nekog naroda, što je Crkva uvijek shvaćala i provodila preko svojih najidealnijih sinova i kćeri, tako i sveta Braća u tom radu nisu ništa odbacili od onoga što je bilo dobro u slavenskih naroda. Duboko su poštovali plemenite zasade starodrevnih tradicija tih naroda, bogatstvo njihova duha i srca tako da su, nadišavši svaki oblik partikularnosti ili jednostranosti koja bi se temeljila na rasi, narodnosti, specifičnosti kulture u smislu separatizma itd., bogonadahnutim genijem uspjeli u njih ugraditi Evanđelje, specifičnosti kršćanskog života, uvijek u smislu univerzalnosti i katoličanstva: „Može se reći da je tim dvama navjestiteljima bila karakteristična njihova ljubav prema zajedništvu sveopće Crkve kao na Istoku tako i na Zapadu i u njoj prema određenoj Crkvi koja se upravo rađala među slaven-skim narodima" (SA 26). A budući da su imali profinjeni osjećaj i za svojeg pogla-

vara koji ih je poslao naviještati, tj. za carigradskog patrijarha, i za jurisdikciju rimskih papa, premda u to doba još odijeljenja nije bilo — bile su napetosti među Crkvama - Sveta su Braća „autentični preteče ekumenizma, nastojeći efikasno ukloniti ili umanjiti svaku diobu među pojedinim zajednicama pa bila ona samo i prividna" (SA 14). Jasno je, prenesemo li taj duh i način u naše doba, da njihov način postaje upravo „vapaj upravljen ljudima i kršćanima našega vremena da zajednički izgradimo jedinstvo" (SA 26). Ove je riječi istaknuo sam Papa.

Napokon, praksu inkulturacije, stoje već samo sobom jasno, možemo promatrati pod vidikom *evangelizacije*. Dakle, gledamo Crkvu kao onoga koji ima nešto reći, nešto drugima navijestiti, predati, usaditi. Tu su, dakle, u igri dva faktora: onaj koji daje i onaj koji prima. Uvijek se u takvoj situaciji nameće pitanje dijaloga i napetosti. Onaj koji daje, ovdje Crkva, izlazi sa svojim blagom, s vrijednostima koje su začete i rođene po Isusu Kristu i njegovu Evanđelju u krilu Katoličke crkve: to znači da vrijednosti koje Crkva nudi izlaze iz njezine katoličke *naravi*. Pri nastojanju da se taj poklad neokrnjeno preda drugome, velim, potreban je, najprije, dijalog s tim drugim kojemu se nudi. Ukoliko taj pokaže spremnost, redovito se još ništa ne rada bez stanovite napetosti, tj. začecije i rođenja, ali sada u krilu tog adresata, recimo u krilu kulture hrvatskog naroda, kojem se vijest nudi, događa se tim mučnim procesom stvaranja, asimilacije, preobrazbe. Stvarateljski, naime, proces ne sastoji se u tome da se kršćanstvo automatski prenese u novu sredinu i sve je gotovo. Naprotiv, ponovno ističemo, taj se proces ne može dogoditi, osim u stanovitoj napetosti, zatim u asimilaciji koja jednako tako nije bez „boli": treba, naime, da se dogodi skladna i kao organski povezana cjelina između ponuđenih vrijednosti i vrijednosti koje se susreću u kulturi kojoj se Evanđelje nudi. Nuždan je taj spoj, to jedinstvo stvoreno asimilacijom između katoličke vjere i nove kulture. Zato nema vjernika, nema vjerske skupine, nema katoličke Crkve ako je vjera na jednoj, a kultura na drugoj strani, ako među njima nije uspostavljen dijalog, ako nije došlo do asimilacije, do spoja, do jedinstva.¹²

¹² U kojem smislu treba da se dogodi to jedinstvo, možemo već ovdje anticipirati navodeći riječi pape Pavla VI. u *l'evangelii nuntiandi*, br. 19, koje su preuzete u Apostolsku konstituciju Ivana Pavla II., *Sapientia christiana* - o* studiju na sveučilištima i crkvenim fakultetima, iz 1979. u *Uvodu*. Navodimo citat iz EN 19: „Sve što je ljudsko mora doživjeti preobrazbu! Crkvi naime nije samo do toga da se Evanđelje propovijeda na sve prostranijim područjima svijeta ili većem broju novih populacija već također mora težiti da snagom Evanđelja teko reći isprevrne mjerila ljudskog prosuđivanja, ustaljene vrednote, interese, misaona kretanja, ishodišna nadahnuća i životne obrasce koji su unutar ljudskoga roda u suprotnosti s Božjom Riječi i njegovim naumom spasenja". A *Sapientia christiana* u uvodu među ostalim kaže: "Potrebno je da se sva ljudska kultura prožme Evanđeljem" (cit. br. 19 i 20 EN) i nastavlja: "Naime, kulturni ambijent u kojem čovjek živi ima velik utjecaj na njegov način mišljenja i dosljedno na način ponašanja; stoga je rascjep između vjere i kulture velika zapreka evangelizaciji, dok je, naprotiv, kultura prožeta kršćanskim duhom sredstvo koje pospješuje širenje Evanđelja. Osim toga. Evanđelje koje je namijenjeno svim narodima svake dobi i kraja ne veže se posebno ni s jednom zasebnom kulturom (*cum nulla particulari cultura unice coneetitur*), nego treba da sve kulture prožme tako da ih prosvijetli svjetlom božanske Objave, da ponašanja ljudi pročisti i obnovi ih u Kristu" (usp. lat. tekst. izd. typ. polygl. Vat., 1979., str. 3-4). Taj odsjek Papa završava riječima: "Crkva na taj način, dok promiče ljudsku i građansku kulturu, izvršava svoj zadatak evangeliziranja", pa citira *Gaudium et spes*, br. 58, gdje se govori o mnogostrukim oblicima odnosa između Kristova Evanđelja i kulture: ističe se da se Crkva "živeći u tijeku stoljeća u različitim prilikama, koristila tekovinama raznih kultura", da nije "vezana isključivo i nerazdruživo ni na koju rasu ili narodnost, ni uz kakav posebni način života (...)" . Dalje se govori o tome

Isto se može izraziti i ovako. Proces je evangelizacije u sebi neovisan o bilo kojoj kulturi, ali čovjek kao *objekt* Poruke i kao aktivni *subjekt* crkvenog života i nakon primljene Poruke, tj. pošto je postao kršćaninom, ostaje i dalje duboko ukorijenjen i čvrsto vezan uz svoju urođenu kulturu u kojoj je izrastao. Štoviše, možemo reći daje ta ukorijenjenost u vlastitu kulturu jedan od vrlo važnih elemenata koji tvore njegov identitet i njegovu osobnost. Ima crta koje su takve da se niti smiju niti mogu izbrisati iz onoga što Nijemca čini Nijemcem, a Hrvata Hrvatom. A iapk i Nijemac i Hrvat jesu katolici. Iz toga je jasno dvoje: 1. načelo inkulturacije jedno je od temeljnih u tom procesu evangelizacije i katehizacije; pomislimo kako je u Kini radio Mateo Ricci ili u Indiji sveti Ivan de Britto — prilagodivši se u svemu do krajnjih granica tim kulturama. To je načelo, velimo, jedno od „temeljnih“, jer Crkve nema ondje gdje ona ne prilazi narodima poštujući njihovu kulturu, gdje tu kulturu nije uspjela prožeti duhom Evanđelja; 2. s druge pak strane, ako onaj kome je Poruka upravljena tvrdokorno ustraje na elementima svoje, možda, starodrevne kulture, ti se elementi ne mogu spojiti s vrijednostima kršćanstva, uzimimo mnogoženstvo u nekih afričkih naroda, mnogoboštvo u starili Hrvata, tada se i opet neće ništa dogoditi, kao što se nije dogodilo ni s vladarom Akbarom kome je Ivan de Britto naviještao Evanđelje. Vladar je, doduše, rado slušao Ivana kad bi mu ovaj razlagao katoličku nauku, ali nije imao jakosti povući konzekvencije: imao je harem kojeg se nije htio odreći. I nakon nekog vremena, uklješten različitim spletkama, Ivan je morao biti smaknut.

Oba ova vidika vrlo lijepo sažima papa Pavao VI. u *Evangelii nuntiandi* (1975.), br. 20: „(...) važno je da se evangelizira kultura i kulture čovjeka, ali ne dekorativno, površinski lakirano, nego životno do samih korijena, u bogatom i širokom smislu što ga ti izrazi imaju u *Gaudium et spes* (br. 53), polazeći uvijek od osobe i vraćajući se uvijek k odnosima među osobama i odnosu s Bogom.”

Još je u tom smislu važno navesti i drugi odsjek istog broja 20, da bi se vidjelo kao u nekoj sintezi ono o čemu govorimo: „Evanđelje, pa, dosljedno tome, i evangelizacija ne poistovjećuju se s kulturom i neovisni su o svim kulturama. Unatoč tome, Kraljevstvo koje Evanđelje naviješta žive ljudi duboko vezani uz neku određenu kulturu, a u samoj izgradnji Kraljevstva neminovno se posuđuju sastavnice neke kulture, odnosno sastavnice ljudskih kultura. Iako su s obzirom na kulture neovisni, Evanđelje i evangelizacija nisu nužno s njima nespojivi već su u stanju prožeti sve kulture a da ih one ne zarobe.”¹³ Upravo zbog genijalnog načina i

kako Crkva "može uspostaviti zajedništvo s različitim oblicima kulture", te kako time "služi obogaćenju i same Crkve i različitih kultura". Završava taj odsjek (br. 58): "Kristovo Evanđelje stalno obnavlja život i kulturu paloga čovjeka, a suzbija i uklanja zablude i zla koja proizlaze iz trajno prijeteeće zavodljivosti grijeha. Ono neprestano pročišćava i uzdiže moral naroda. Ono nadzemaljskim darovima iznutra oploduje, učvršćuje, usavršuje i u Kristu obnavlja vrline i talente svakoga naroda i doba. Crkva već time što ispunjava svoje poslanje unapređuje i pridonosi kulturi i civilizaciji, a svojim djelovanjem, pa i liturgijskim, odgaja čovjeka za unutrašnju slobodu." (Usp. također: GS 42, 44, 46, 53, 54, 55, 56, napose o odnosu vjere i kulture: 57, 59, 60, 61, pa opet: sklad između kulture, civilizacije i kršćanstva: 62, 71, 91, 92. Očito je koliko se Drugi vatikanski sabor pozabavio problemom odnosa naviještanja i kulture.

¹³ Za produbljenje pitanja pod najrazličitijim vidicima, npr. *inkulturacija i kultura Afrike*, usp. T. NKERAMIHIGO, "La creazione come condizione per rivalorizzare una cultura", u: AA.VV.: *Inculturazione* itd. (usp. bilj. 8), str. 67-88; *inkulturacija i kultura Istoka (Indija,*

blagoslova koji je pratio taj način u toj asimilaciji: Evanđeoska Poruka — kultura, plodovi Svete Braće djelotvorni su do danas. „Te zasluge za kulturu svih slavenskih naroda i narodnosti čine djelo koje izvedoše Ćiril i Metod, u jednom smislu, trajno nazočnim u povijesti i životu tih narodnosti i naroda" (SA 22).

Temeljna načela inkulturacije

Ovaj je dio plod i zaključak do sada rečenoga.

Poštovanje važnosti kulture. U enciklici *Slavorum Apostoli* Papa uzdiže slavensku kulturu (SA 22, 27), ali i važnost svih kultura i civilizacija, jer „svaki čovjek i svaka narodnost, svaka kultura i civilizacija imaju zasebnu ulogu koju treba da razviju na svojem određenom mjestu u otajstvenom Božjem planu i u općoj povijesti spasenja" (SA 19). Svaka kultura s tog duboko teološkog stajališta ima svoj providencijalni zadatak koji nije zadatak neke druge kulture. Time je Papa pod teološkim vidikom relativizirao sve kulture, jer ih gleda odozgo, iz Božjeg plana stvaranja i spasenja. Na drugome mjestu je rekao „da će čitava Crkva biti obogaćena i onim kulturama koje su, premda lišene tehnologije, bogate ljudskom mudrošću i prožete velikim čudorednim vrednotama" (FC 10). Crkva, prema tome, poštuje svaku kulturu i u svakoj želi uzeti u obzir ono čime se najbolje može izraziti Kristov misterij (GS 44). Crkva je uvjerena da će se „samo udioništvom svih kultura" moći jasnije očitovati bogatstvo Kristove poruke (GS 44). U toj istoj liniji Drugi vatikanski traži da Crkva bude „otvorena bogatstvu vlastitog naroda" (AG 15) kako bi se „duboko ukorijenila u narodu" (AG 15). I koncil izražava uvjerenje „da će se takvim postupkom isključiti svaka pojava sinkretizma i lažnog partikularizma; da će se kršćanski život prilagoditi duhu i značenju svake kulture" (AG 22).

Pomoć u spoznavanju istine. U *Familiaris consortio* (1981.) papa Ivan Pavao II. tvrdi da je Krist Gospodin već dao Crkvi svoju istinu „u cjelini" (br. 10), ali da će ista Crkva moći ići putem „prema svednevice dubljoj spoznaji istine" (br. 10) ako bude potpomognuta „udioništvom svih kultura" (br. 10). Papa, dakle, vrlo dobro luči „cjelinu istine" koja je Crkvi već dana, koja je u krajnjoj liniji sam Isus Krist živeći u Crkvi kao njezin Zaručnik i Glava, od „spoznavanja te iste istine", koja se u Crkvi u Duhu i po Duhu Svetom uvijek dalje događa. Crkva, dakle, ne posjeduje već svu spoznaju istine nego je na putu prema njezinoj sve potpunijoj, sve dubljoj, sve obrazloženijoj istini, pri čemu joj pomažu kulture naroda. To se načelo toliko jasno zrcali u enciklici *Slavorum Apostoli*. Sveta su Braća znala pronaći i upotrijebiti najbolje elemente slavenske kulture da što prikladnije tim narodima izraze evanđeoske istine novim, prilagođenim slavenskim pismom, prijevodom svetih knjiga, liturgijskim jezikom za istočni i zapadni obred i drugim načinima svo-

Islam, komunizam), usp. G. NEDUNGATT, "Il processo e i problemi dell'inculturazione visti dall'Est", ondje, 89-121; - *inkulturacija i problemi Latinske Amerike*, usp. F. PASTOR, "Inculturazione e liberazione in America Latina", ondje, 122-143; usp. E. QUARELLO, *Morale cristiana e culture*, LAS, Roma 1980; E. CHIAVACCI, "Cultura", u *Dizionario Teologico Interdisciplinare*, vol. 1., str. 667-674; Isti, *Teologia morale*, 2: *complementi di morale generale*, Citt. ed., Assisi 1980., 111-118.

je nove katehetske metode (SA 11) kako bi ih uveli u sve dublju spoznaju kršćanske istine (SA 22, 25, 26).

Spojivost kulture s Evanđeljem. Jedno je od temeljnih pitanja koliko je neka kultura spojiva s Porukom ili nije (FC 10). Pošto se provede proces „pročišćavanja“, ono što je spojivo treba još više razviti, oplementiti, unaprijediti kršćanskim vrednotama, što pak nije spojivo treba zbaciti. Kod toga valja razlikovati prave elemente kulture od pukih običaja. To pretpostavlja odlično poznavanje određene kulture i njezinih bitnih sastojaka. Bez tog poznavanja ne može se izvesti točna selekcija, tj. uvažiti bitni sastojci i izražajne vrijednosti, nerijetko i posebna bogatstva, a hrabro odbaciti nespojivi elementi. Tako se Evanđelje usađuje i tako se unapređuje ta kultura, jer onda se u njezinoj tradiciji začinje, rađa i raste vlastiti originalni kršćanski život, liturgija i način mišljenja vlastiti kršćanima (CT 53). Kod toga se ne smiju zaboraviti dvije komponente: 1. S jedne strane, Poruka se ne smije izolirati od kulture. *Catechesi tradendae* (br. 53) poziva se na kulturni ambijent starog Izraela, pa na onaj u kojem je živio i radio Krist Gospodin. S druge pak strane, da se ne dogodi teško osiromašenje, Poruka se ne smije izolirati ni od onih kultura u kojima se već kroz stoljeća ostvarila. No upravo to ne znači u drugu kulturu, recimo afričku, prenosi europsku kulturu i tu kulturu ondje „naviještati“. 2. Snaga je Evanđelja uvijek preporoditeljska i obnoviteljska. Stoga nema ispravne kateheze ako bi Evanđelje moralo pretrpjeti bilo kakvu preinaku u kontaktu s kulturom (CT 53).

Dakle, načelo „spojivosti“ obojega vrlo je važno. Spajanje Evanđelja s kulturom Sveta su Braća izvodila genijalno jer su pritom stvarala nove bitne elemente slavenske kulture (pomislimo na pismo i sve što smo do sada kazali). Uostalom misionari su „od starine sve do modernih vremena — od Europe do Azije, a danas na svim kontinentima — radili na tome da prevedu Bibliju i liturgijske tekstove u žive jezike različitih naroda, kako bi postigli da u njima odzvanja jedna Božja riječ, prihvatljiva prema izražajnim oblicima vlastitima svakoj civilizaciji“ (SA 11).

Zajedništvo sa sveopćom Crkvom. Uz načelo „spojivosti“, ovo je načelo u *Familiaris consortio* (br. 10) usporedo istaknuto kao najhitnije u procesu inkulturacije. Doista, proces inkulturacije ne bi bio ispravan ako bi na bilo koji način u sebi nosio ili razvijao separatizam novousađenih Crkava od majke Crkve. Svaka Od krajevnih Crkava, tada u Velikoj Moravskoj, a danas, recimo, u Zambiji, treba da nosi obilježje *katoličanstva* ili sveopćenitosti. O tome je govorio papa Pavao VI. u Ugandi 1969. i, među ostalim, rekao: „Vaša Crkva, prije svega, treba da bude katolička. To znači da treba da bude utemeljena na identičnoj, bitnoj, ustanovnoj baštini iste Kristove nauke koju je ispovijedala autentična autoritativna tradicija jedne prave Crkve (...). Ali jezik, način izražavanja jedne vjere mogu biti različiti, pa stoga originalni i prilagođeni jeziku, stilu, čudi, geniju, kulturi onoga koji vjeru ispovijeda.“¹⁴ Ivan Pavao II? u enciklici o katoličanstvu Svete Braće, kako su ga oni razvijali kroz svoj apostolski rad, piše čitavo peto poglavlje pod naslovom „Katolički smisao Crkve“ (SA 16, 17, 18, 19, 20, usp. također 27). A još je prije

¹⁴ Alokucija PAVLA VI. u Ugandi 31. srpnja 1969., AAS 61 (1969), 576-577.

istaknuo: „Uvjerenje Svete solunske Braće, prema kojem je svaka mjesna Crkva pozvana da vlastitim darovima obogati katoličku 'pleroma' (= puninu), bilo je u savršenom skladu s njihovom evanđeoskom intuicijom da različnost okolnosti života pojedinih kršćanskih Crkava nikad ne mogu opravdati nesklad, neslogu, cijepanje u ispovijedanju jedne vjere i u provođenju ljubavi" (SA 13).

Ako je Crkva katolička, još prije treba da bude *jedna*. „Jedinstvo nije isto što i apsorbirati ili čak fuzionirati. Jedinstvo je susret u istini i ljubavi onih koje je Duh darovao. Ćiril i Metod u svojoj osobnosti i u svom djelovanju likovi su koji u svim kršćanima pobuđuju veliku 'nostalgiju za jedinstvom' i za jedinstvom između dviju sestrinskih Crkava Istoka i Zapada" (SA 27). U tom smislu, nastavlja dalje Papa, „svaka zasebna tradicija, svaka mjesna Crkva treba da ostane otvorena i pažljiva prema drugim Crkvama i tradicijama, a u isto vrijeme prema sveopćemu i katoličkom zajedništvu. Ako bi ostala zatvorena u sebi, upala bi u opasnost da i ona osiromaši" (SA 27).¹⁵

S tim u vezi slijedi *ekumenički vidik* načela inkulturacije, koje, mogli bismo reći, u stanovitom smislu prožima također cijelu encikliku *Slavorum Apostoli*.¹⁶ Zbog toliko hvaljene apostolske metode rada. Papa Svetu Braću naziva „autentičnim pretečama ekumenizma" (SA 14). Oni su „prstenovi koji povezuju ili kao duhovni most".¹⁷ S obzirom pak na današnju Crkvu oni su „poziv na ekumenizam": „To je zov da se ponovno izgradi jedinstvo, u miru i pomirenju, jedinstvo koje je bilo teško povrijeđeno nakon vremena svetih Ćirila i Metoda i, u prvom redu, jedinstvo između Istoka i Zapada" (SA 13). O tom vidiku jedinstva u ljubavi Papa govori u mnogim brojevima enciklike: 11, 14, 15, 25, 26, 27 — gdje još napose kaže: „Ostvarujući vlastitu kazirnu, Ćiril i Metod dali su odlučan prinos izgradnji Europe, ne samo u vjersko-kršćanskom zajedništvu nego također u smislu civilnoga i kulturnog jedinstva. Nema ni danas drugog puta da se svladaju napetosti, isprave raskidi i nadmetanja ili u Europi ili u svijetu, koji prijete izazovom strašnog razaranja života i vrijednosti. Biti kršćani našega vremena znači biti graditelji zajedništva u Crkvi i u društvu (...). Doista, jedna od temeljnih težnji čovječanstva

¹⁵ Usp. GIOVANNI PAOLO II, "Discorso all'incontro ecumenico nella basilica di San Nicola a Bari" od 26. veljače 1984., 2. *Insegnamenti* VII, 1 (1984), 532 i 531, cit. u SA 27.

¹⁶ Očekuje se u tom pravcu prouka - i ne samo jedna - iste enciklike *Slavorum Apostoli*, u kojoj bi naši ekumenisti imali prilike povezati nauku enciklike s istom naukom u brojnim nastupima Ivana Pavia II., gdje se on više puta iznova vraća na temu ekumenizma. Govori se da on "nije papa ekumenizma"; zapravo on mnogo više od svih svojih preteča govori o toj temi i ponovno izražava žarku želju za sjedinjenjem Crkava. Usp. R. PLRICH, "Ekumenska nastojanja Ivana Pavia II. u 1983. godini", u: *Crkva u svijetu* 19 (1984), 380-389: samo u toj godini Papa 49 puta govori o ekumenizmu.

¹⁷ U istom br. SA 27 čitamo u originalu: "Cyrillus et Methodius veluti coniungentes anuli sunt sive pons quidam spiritualis inter traditionem orientalem et occidentalem; nam *utraque* in magnani confluit *unicam* Ecclesiae universalis Traditionem." Istaknute riječi nalaze se u tekstu enciklike. Istu misao Papa je već bio izrekao u Bariju (usp. bilj. 15). Ponovno ju je potvrdio i 7. srpnja 1985. u nagovoru za Angelus, gdje ponavlja tekst enc. br. 27: „Ćiril i Metod su kao duhovni most između istočne i zapadne tradicije, koje se obje spajaju u jednu veliku Tradiciju sveopće Crkve", usp. *L'Oss. Rom.* od 8.-9. srpnja 1985., str. 4. U istom nagovoru Papa navodi AS 27 dalje: "Sveti Ćiril i Metod su za nas zatočnici i ujedno zaštitnici ekumenskog nastojanja sestrinskih Crkava istoka i zapada, da se s pomoću dijaloga i molitve pronade vidljivo jedinstvo u savršenom i potpunom zajedništvu.

danas je ta da se ponovno nade izgubljeno jedinstvo i zajedništvo za uistinu dostojan život čovjeka u planetarnim razmjerima" (SA 27).

Zaključak

Enciklika je „bogata značenjem“, rekao je kard. J. Tomko na konferenciji za novinare (2. srpnja 1985.). Mi smo to vidjeli, premda smo analizom i sintezom obuhvatili samo jedan vidik, koji nam se čini *temeljan* u katehetskoj metodi Svete Braće, kako je prikazuje papa Ivan Pavao II., tj. „načelo inkulturacije“. Proučavajući tekst enciklike pod vidikom inkulturacije, u njoj smo susreli sve bitne aspekte teologije inkulturacije: od njezine definicije, kratke povijesti do pitanja procesa i prakse na razini čuvanja i propagiranja bitnosti Crkve u evangelizaciji koja ide za punim stapanjem Evanđelja s nekom kulturom. Sve smo te vidike vidjeli uzorno ostvarene u radu Svete Braće Ćirila i Metoda. U zadnjem poglavlju nanizali smo četiri principa inkulturacije, od kojih su bitna dva posljednja, tj. spojivost neke kulture s Evanđeljem i zajedništvo sa sveopćom Crkvom neke usadene nove Crkve. Time je također dan i stanovit poticaj za daljnji studij i produbljivanje istog pojma „inkulturacije“, koji — ionako u crkvenim dokumentima živi već osam godina (1977.—1985.) — još nije sasvim očišćen od nejasnoća i dvoznačnosti.

MORALTHEOLOGISCHE ASPEKTE DER INKULTURATION IN DER ENZYKLIKA *SLAVORUM APOSTOLI* JOHANNESPAULS II.

Zusammenfassung

In der jüngsten päpstlichen Enzyklika *Slavorum Apostoli* zur Jubiläumsfeier des hl. Methodius (885-1985) versucht der Verfasser einen Grundgedanken des Papstes in der originellen „neuen katechetischen Methode“ der heiligen Brüder und Slawenapostel Cyrillus und Methodius zu finden. Der Kern dieser Methode sieht er im genial angewandten Prinzip der „Inkulturation“, das sich in allen wesentlichen theologischen Aspekten und in seinem Inhalt bereits im Wirken dieser Heiligen verwirklicht findet, obwohl der Terminus erst in unseren Tagen eingeführt worden ist. Das Prinzip der Inkulturation wird in der Enzyklika 28 mal erwähnt u.z. zweimal ausdrücklich und sonst indirekt, obwohl im lateinischen Original andere Termine verwendet werden, welche den Sinn dieses Begriffes angemessener ausdrücken wollen.

Der Verfasser gibt einen kurzen historischen Überblick der Entfaltung dieses neuen Begriffes in der Theologie und in den kirchlichen Dokumenten. Er versucht seine Bedeutung zu erläutern mit besonderem Blick auf das Werk des Heiligen und ihrer Schüler (paleoslawisches Alphabet, slawische Übersetzung der östlichen und westlichen Liturgie mit neuer Schrift geschrieben, die Bibelübersetzung). Er interpretiert den Prozess und die Praxis der Inkulturation hinsichtlich der neuen Aspekte der Verbreitung der christlichen Lehre und der Übermittlung der Frohbotschaft und vergleicht das mit dem Wirken der heiligen Cyrillus und Methodius. Zuletzt werden noch die Grundsätze der Inkulturation, wie sie in der heutigen Theologie festgelegt werden und welche schon im Wirken der heiligen Brüder sichtbar werden, dargestellt.